

Олександр ІГНАТ

*здобувач наукового ступеня PhD кафедри
державного управління і місцевого самоврядування,
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ У СФЕРІ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ПРОЦЕСУ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Співробітництво територіальних громад являє собою нову форму політики місцевого і регіонального розвитку, яке упродовж останніх років в Україні набуває поширення. Його поява пов'язана з тим, що місцеве самоврядування в Україні сьогодні має низку різного роду проблем, можливі варіанти вирішення яких пропонує саме співробітництво територіальних громад. Співробітництво має досить великий потенціал, використання якого може бути корисним для забезпечення сталого розвитку територіальних громад, незалежно від того, громади є великими чи малими [1].

Організаційно-правові засади, принципи, форми співробітництва територіальних громад, механізми його стимулювання, фінансування та контролю визначає Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [2]. У липні 2021 року Кабінетом Міністрів України до Верховної ради України був внесений проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад» [3].

Законопроект розроблено на виконання пункту 163 Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік (Постанова Верховної Ради України від 2 лютого 2021 р. № 1165-ІХ) та кроку 322 Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 276-р. В обох зазначених документах потреба цього акту аргументується двома факторами – для удосконалення порядку укладення договорів про співробітництво територіальних громад та для надання можливості приєднуватися до вже існуючих договорів про співробітництво територіальних громад [4].

Законопроектом 5742 «Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» пропонується:

- запровадження процедури приєднання територіальних громад до вже організованого співробітництва за спрощеною процедурою шляхом укладення додаткового договору про приєднання до організованого співробітництва;
- визначення змішаного договору про співробітництво, в якому можуть міститися елементи різних форм співробітництва;
- надання можливості проводити засідання комісій з підготовки проекту договору про співробітництво, а також громадських обговорень щодо організації співробітництва у дистанційній формі [3].

Зміст означених змін викликав дискусію в експертному середовищі щодо їх доцільності та своєчасності. Розвиток нормативного забезпечення міжмуниципального співробітництва триває.

Кількість громад, які використовують механізм міжмуніципального співробітництва в Україні поступово зростає (табл.). За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України станом на 10 вересня 2020 таких громад вже було 1 380 [5].

Таблиця

Динаміка змін індикатора «Співробітництво територіальних громад» за даними звітів «Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування» у 2017–2020 рр. [5]

Станом на	Громад використовують інструмент міжмуніципального співробітництва	У порівнянні з попереднім місяцем	Договорів міжмуніципального співробітництва	У порівнянні з попереднім місяцем
07.10.2021	118*	+ 27**	238*	+ 69**
10.02.2021	21*	дані відсутні	16*	дані відсутні
10.09.2020	1 380	дані відсутні	620	дані відсутні
10.01.2020	1 188	+ 18	530	+ 21
10.12.2019	1 161	+ 18	509	+ 21
10.01.2019	1 170	+ 48	296	+ 9
10.12.2018	1 122	+ 26	287	+ 13
10.01.2018	535	+ 23	118	+ 7
08.12.2017	512	+ 8	111	+ 3
10.10.2017	487	+ 29	104	+ 9

* із дня набуття повноважень територіальними громадами після виборів у 2020 році

** у порівнянні з минулим кварталом

Як свідчать дані табл. та рис. 1–2, з дня набуття повноважень територіальними громадами після виборів у 2020 році у зв'язку із укрупненням громад, відбуваються процеси укладання нових договорів. Саме тому як кількість договорів про співробітництво, так і чисельність територіальних громад, що скористалися міжмуніципальним співробітництвом, значно зменшилися.

На думку Т. Лозинської та Г. Аранчія, на даному етапі децентралізації публічного управління і завершення процесу об'єднання територіальних громад, у сфері міжмуніципального співробітництва виникають нові виклики, пов'язані із створенням складних міських громад, до яких увійшли прилеглі сільські громади. Це безумовно потребуватиме удосконалення механізму співробітництва територіальних громад з огляду на необхідність розвитку їх економічної основи. Корисними у цьому контексті можуть стати:

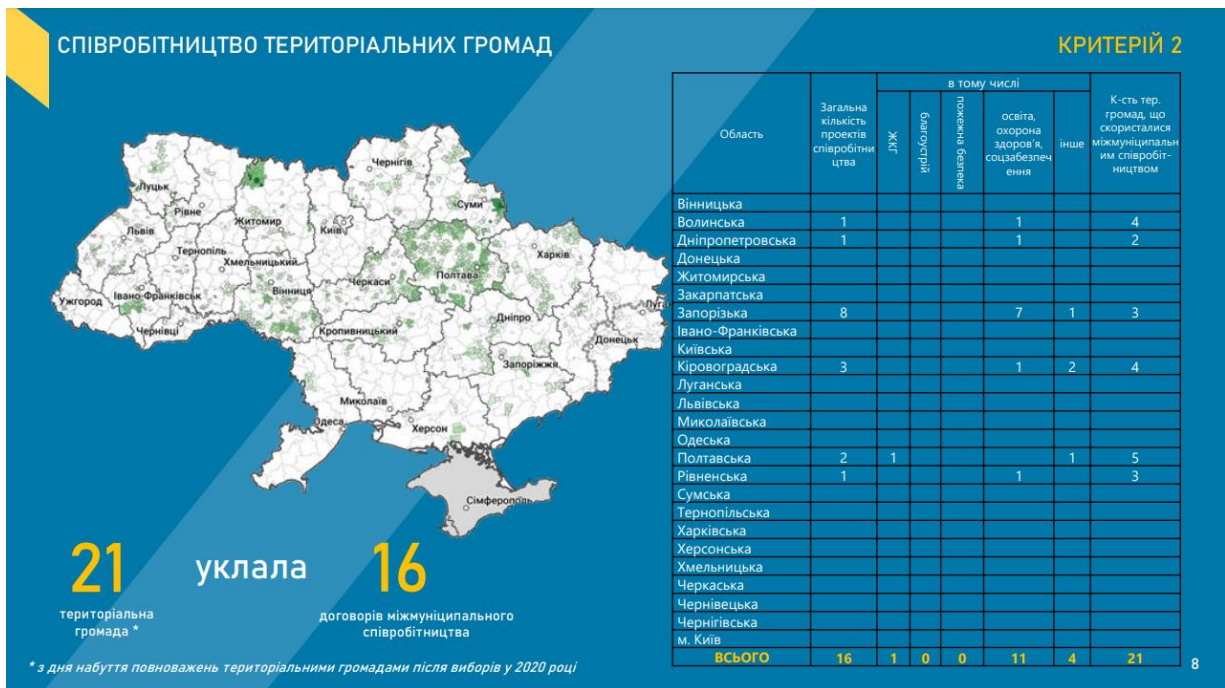

Рис. 1. Інформація щодо стану міжмуніципального співробітництва в Україні станом на 10 лютого 2021 року (перший звіт «Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування» після місцевих виборів 2020 р.) [5]

Рис. 2. Інформація щодо стану міжмуніципального співробітництва в Україні станом на 07 жовтня 2021 року [5]

– визначення на державному рівні об’єктів, створення або реконструкція яких можливі лише на умовах співробітництва. Такий підхід сприятиме зменшенню розпорощення коштів місцевих бюджетів і їх ефективнішому використанню;

– створення асоціацій територіальних громад або інших утворень, які будуть виконувати координаційну функцію та здійснювати управління спільним майном, що сприятиме скороченню коштів на управління;

– законодавчо надати більшої гнучкості органу управління міжмуніципальною співпрацею;

– спільним органам управління доцільно передати кошти на фінансування утримання спільної власності, які зараз за домовленістю передаються в бюджет однієї з громад;

– ключовим в питаннях подальшого розвитку співробітництва територіальних громад може стати планування території, яке не може обмежуватися лише територією однієї громади;

– розвиток співпраці територіальних громад має йти по шляху забезпечення рівнозначного впливу на управління з боку окремих громад – суб'єктів договірних відносин [6].

Зазначене дозволяє зробити висновок щодо важливості подальшого розроблення інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад і забезпечення результативності відповідних процесів. Особливого значення, на нашу думку ці процеси набули в умовах війни із російськими агресорами, які вторглися на Україну 24 лютого 2022 року, а також під час відновлення інфраструктури після її завершення

На думку Я. Жаліла, перші тижні війни довели, що децентралізація – найважливіша із проведених в Україні реформ, оскільки «поки центральна влада переформатовується на воєнний лад, а збройні сили дають відсіч російському загарбнику, життєдіяльність країни великою мірою підтримується саме завдяки самоорганізованості громад» [7]. Зокрема, саме територіальні громади виконують значну частку завдань у гуманітарній сфері, а також забезпечують життєздатність системи територіальної оборони.

Маємо погодитися із експертом, що зазначена успішна самоорганізація відбувається за рахунок власних ресурсів, які є обмеженими. Тому, разом із залученням додаткових ресурсів держави, національних і регіональних фондів, волонтерських рухів, міжнародних організацій, програм і проєктів, має отримати нового імпульсу розвиток міжмуніципального співробітництва.

Під час війни до найбільш актуальних напрямків співробітництва територіальних громад належать: комунікаційна співпраця між громадами; спільні зусилля оборонного характеру; забезпечення безперебійного надання критично важливих медичних послуг; зміцнення місцевих продовольчих систем; забезпечення спроможності оперативного усунування пошкодження мереж та обладнання; сприяння відновленню чи створенню переробних підприємств; розбудова спроможності працевлаштування тимчасових переселенців відповідно до їх фахову та професійної кваліфікації. Наступним етапом співробітництва мають стати спільні програми забезпечення стійкості територій, а у подальшому – формування стратегій, програм і проєктів відновлення, а для громад, на території яких відбуваються зараз активні бойові дії, – відродження.

Список використаних джерел

1. Організація співробітництва територіальних громад в Україні : практ. посібн. для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ, 2017. 105 с. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/10/Organizatsiya-spivrobotnitstva-teritorialnih-gromad-v-Ukrayini.pdf>.

2. Про співробітництво територіальних громад : закон України від 17 черв. 2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.

3. Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад : проєкт Закону України № реєстрації 5742 від 08 лип. 2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72449.

4. Аналіз законопроекту щодо співробітництва територіальних громад / Громадський Простір. 19.07.2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=analiz-zakonoproektu-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukrajiny-pro-spivrobotnytstvo-terytorialnyh-hromad-schodo-uporyadkuvannya-okremyh-pytan-spivrobotnytstva-terytorialnyh-hromad>.

5. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.

6. Лозинська Т. М., Аранчій Г. А. Напрями удосконалення співробітництва територіальних громад в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1. doi: 10.32702/2307-2156-2021.1.6.

7. Жаліло Я. Самоорганізовані громади надійно тримають тил. Економічна правда. 12.03.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/12/683841/>.

Отримано редакційною колегією: 22.03.2022.